

**Гумон қилинувчини сўроқ қилиш натижасида олинган
кўрсатувларнинг ҳаққонийлигини баҳолаш ва текшириш муаммолари**

Шомирзаев Саҳодулла Ҳасанбоевич

Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси

*Дастлабки тергов ва суриштирув кафедраси доценти, ТДЮУ мустақил
изланувчиси*

Далилларни ишончилиги учун уларни баҳолаш жуда муҳим ҳисобланади. Аслида, шу тарзда маълум бир далилнинг ҳақиқийлигини аниқлаш мумкин. Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 95-моддасида “Суриштирувчи, терговчи, прокурор ва суд ишдаги барча ҳолатларни синчковлик билан, тўла, ҳар томонлама ва холисона кўриб чиқишга асосланган ҳолда қонунга ва ҳуқуқий онгга амал қилиб ўзларининг ички ишончлари бўйича далилларга баҳо берадилар. Ҳар бир далил ишга алоқадорлиги, мақбуллиги ва ишончилиги нуқтаи назаридан баҳоланиши лозим” дейилган. Далиллар жиноят иши учун аҳамиятли бўлган мавжуд ҳолатлар ҳақидаги хулосаларни тасдиқловчи, рад этувчи ёки шубҳа остига олувчи фактлар ёки нарсалар тўғрисидаги маълумотларни акс эттирган тақдирдагина ишга алоқадор деб эътироф этилади.

Одатда сўроқ баённомаси кўрсатувларни қайд қилиш воситаси, сақлашнинг табиий шакли ҳисобланади. Бу борада В.А.Семёнцевнинг фикрига кўра, агар тергов ҳаракати баённомасида бошқа шахсларнинг, хусусан, гумон қилинувчининг маълумотлари қайд этиладиган бўлса, улар тегишли шаклда далилларга тааллуқли бўлади.¹

Гумон қилинувчининг розилигида берилган кўрсатувлар далил сифатида ишлатилиши мумкин, шу жумладан, у бундан кейин ушбу кўрсатувларни рад этган тақдирда ҳам. Бунда гумон қилинувчи кўрсатув беришга рози бўлганидан

---

¹ Лазарева В.А. Показания в уголовном процессе: содержание или форма? Самарский национальный исследовательский университет имени академика С. П. Королева. 15.02 2021й.
<https://journals.vsu.ru/law/article/view/3400/3570>
www.tadqiqotlar.uz

сўнг, у томонидан тақдим этилган маълумотлар тергов ҳаракати баённомасида қайд этилади ва уларнинг ёрдамида нима исботланишидан, улар оқловчи ёки айбловчи маълумотлар бўлишидан қатъи назар, ушбу шахснинг кейинги мақомининг фарқи йўқ, унинг гумон қилинувчи мақомида берган кўрсатувлари далил сифатида ишлатилиши мумкин.²

Гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончилигини баҳолашда уларни текшириш натижаларидан келиб чиқиш керак. Ва шу билан бирга, олинган маълумотларнинг объектив ҳақиқатга мувофиқлиги тўғри хулоса қилиш керак бўлади. Бундай ҳолда, далилларнинг ишончилигини баҳолаш ҳамда уларнинг етарлилигини баҳолаш билан аралаштирилмаслик керак. Олимлар ушбу ҳаракатларнинг мақсадларидаги фарқ ҳақида жуда тўғри қайд этишган. Далилларнинг ишончилигини баҳолаш жараёнида субъект фактнинг объектив воқеликка мувофиқлиги ёки номувофиқлигига жавоб беради. Далилларнинг етарлилигини баҳолашда исботлаш предметига киритилган барча ҳолатларнинг ишончилигига эътибор берилади.

Шуниси эътиборга лойиқки, гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончилигини баҳолаш ва текшириш улар илгари қабул қилинадиган ва тегишли далиллар сифатида тан олинган тақдирдагина амалга оширилади. Бинобарин, гумон қилинувчининг долзарблиги ва қабул қилиниши талабларига жавоб бермайдиган кўрсатувлари бир вақтнинг ўзида ишончсиз далиллар ҳисобланади.

Кўпинча гумон қилинувчининг кўрсатувлари жиноят иши материалларига зид бўлган маълумотларнинг олинishi туфайли қимматли бўлади, бу эса айбловни янада эҳтиёткор ва танқидий бўлишга ундайди. Тўпланган маълумотларни синчковлик билан текшириш ва баҳолашдан сўнг, гумон қилинувчининг жавобгарлигини истисно қиладиган ҳолатлар пайдо бўлиши мумкин ёки аксинча, агар у содир этилган жиноятга алоқадорлигини бутунлай рад этса ҳам, шахснинг айбини тасдиқлаши мумкин.

Жиноят-процессуал назарияда баъзи муаллифларнинг таъкидлашича,

---

² <https://pravo163.ru/ispolzovanie-pokazanii-podozrevaemogo-kak-dokazatelstv/>
www.tadqiqotlar.uz

гумон қилинувчининг кўрсатувларини текшириш қисқа муддатли ҳодиса эмас, аксинча, у ўз вақтида давом этадиган тоифага киради, чунки кўрсатувларвоҳлик таҳлил ва бошқа далиллар билан таққослаш орқали тасдиқланади. Шу муносабат билан гумон қилинувчининг кўрсатувларини текширишнинг икки босқичи мавжуд бўлади:

- 1) сўроқ пайтида кўрсатувларни текшириш;
- 2) сўроқдан кейин кўрсатувларни текшириш.

Гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончилигини текшириш ва баҳолаш қуйидаги ҳаракатлардан иборат бўлиши керак, деб ҳисоблаймиз, яъни:

- * кўрсатувларни таҳлил қилишда мувофиқлик ва зид келмасликнинг мавжуд эмаслигига эътибор қаратиш;
- * кўрсатувларни олиш вақтида маълумотни идрок етиш, эса сақлаш ва қайта ишлаш ҳолатларини ҳисобга олиш;
- * гумон қилинувчи мақомида бўлган шахснинг олдинги (агар мавжуд бўлса) ва янги кўрсатувларини таққослаш ва таҳлил қилиш;
- * кўрсатувларни олинган бошқа далиллар билан солиштириш;
- * далилларнинг манбасини текшириш;
- * олинган кўрсатувларни текшириш учун янги далилларни тўплаш лозим бўлади.

Гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончилигини текшириш ва баҳолашга қаратилган ҳар бир ҳаракатнинг қисқача таҳлилинини ўтказишга ҳаракат қиламиз.

Гумон қилинувчининг жиноят ишида унга маълум бўлган фактлар ва ҳолатлар батафсил баён этилган кўрсатувлари уларнинг тўлиқлиги, конкретлиги, сезиларли қарама-қаршилиқлар, номувофиқликлар мавжуд эмаслиги нуқтаи назаридан баҳоланади. Бундай ҳолда, ишнинг ҳолатлари кўрсатилган ва сўроқ пайтида гумон қилинувчи томонидан билдирилган маълумотлардан келиб чиқадиган барча ахборот материалларини синчковлик билан таҳлил қилиш талаб этилади. Масалан, гумон қилинувчи жиноятни у тунда содир этганлигини билдирди, бу эса ўз-ўзидан шу вақтнинг ўзига хос

хусусиятига мос келиши керак. Бирон ёки бошқа кўрсатувларда жиноят ишини тўғри ҳал қилиш учун усуллар, воқеа жойи ва бошқа ҳолатлар тўғрисида зиддиятлар бўлмаслиги керак. Олинган маълумотларнинг таҳлилидан гумон қилинувчининг кўрсатувларида қайд этилган ҳодисанинг мавжудлигини тахмин қилиш мумкин.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процесуал кодексининг 101-моддасига кўра, гумон қилинувчига ишнинг унга маълум бўлган ҳолатлари тўғрисида сўзлаб бериш таклиф қилиниб, у эркин сўзлаб берганидан кейин унинг кўрсатувларини тўлдириш ва аниқлашга қаратилган саволлар берилиши мумкин.

Гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончлилигини баҳолаш жараёнида воқеа ҳақидаги маълумотларни унинг хотирасида, онгида мустаҳкамлаш, муҳрлаш, сақлаш ва қайта ишлашга эътибор бериш керак. Бу ерда гумон қилинувчининг хотирасининг сифат жиҳатлари, содир бўлган воқеага бўлган қизиқиши, унинг таъсирчанлиги, хотираси, шунингдек, умумий интеллектуал ривожланиш салоҳияти ва бошқалар муҳим рол ўйнайди. Шунинг ҳам ҳисобга олиш керакки, ҳар бир инсоннинг хотирасини восита, ҳиссий, мажозий, оғзаки-мантқиқий, семантик, профессионал сифатида кўриб чиқиш мумкин. Шундай қилиб, хотира ўзига хос тоифадир ва агар сиз ушбу ҳолатни ҳисобга олмасангиз, кўрсатувларни нотўғри баҳолашингиз ва уларни ёлғон маълумот сифатида қабул қилишингиз мумкин.³

Шу муносабат билан ҳам, баъзи мутахассис олимлар сўроқ қилиш тактикасининг ўзига хос моделини таклиф қилишади, улардан фойдаланиш ишонччилик талабларига жавоб берадиган кўрсатувларни олишга бевосита таъсир қилиши мумкин ва кўрсатувлардаги беихтиёр хатоларни аниқлашга ёрдам беради.

Далилларнинг ишонччилигини текширишнинг гумон қилинувчининг аввалги ва янги кўрсатувларини таққослаш ва таҳлил қилиш каби усули ҳам мавжуд. Гумон қилинувчининг кўрсатувларидаги далил бўладиган

---

³ Сманов К.Д. Уголовно-процессуальное право Кыргызской Республики: учебник. - Бишкек, 2016. Б. 18

маълумотларни терговчи ўзида мавжуд бўлган маълумотлар билан таққослаб, кўрсатувлардаги фарқларни, бўшлиқларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш йўллари ва воситаларини аниқлаш мумкин. Ушбу таққослашлар жараёнида одатда олдинги ва янги кўрсатувлар тўлиқ мувофиқ келиши ёки аксинча, улар бир-биридан фарқ қилиши аниқланади. Кўпинча кўрсатувларда бироз бўлса ҳам фарқ кузатилади.

Биринчи ҳолатда, гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончилиги тўғрисидаги хулоса унинг олдинги ва кейинги кўрсатувлари ўртасида қарама-қаршилиқларнинг мавжуд эмаслигидан келиб чиқади. Аммо кўрсатувларда қарама-қаршилиқнинг йўқлиги ҳар доим ҳам уларнинг ишончилигини кўрсатмайди.

Амалда, гумон қилинувчи турли ҳолатлар туфайли содир этилган жиноятда ўз айбини тан олган ҳолатлар мавжуд, гарчи у бунга умуман алоқадор бўлмаса ҳам. Бинобарин, бундай ҳолларда гумон қилинувчи томонидан берилган кўрсатувларнинг бутун таркиби ишончсиз деб тан олиниши керак.

Мисол учун, тергов органлари томонидан фуқаро Ю.га нисбатан жиноят иши қўзғатилган. Фуқаро Ю. дастлаб айбини бўйнига олиш тўғрисида арз билан ички ишлар бўлимига мурожаат қилган. Гумон қилинувчи сифатида сўроқ вақтида ҳам, бошқа тергов ҳаракатлари давомида ҳам мазкур иш бўйича фактик ҳолатлар тўғрисида сўзлаб берган. Айблов эълон қилингандан сўнг, суд унга нисбатан қамокқа олиш эҳтиёт чорасини қўллаган. Фуқаро Ю.ни айбланувчи тариқасида сўроқ қилинган вақтда содир этилган жиноятга мутлақо дахли йўқлигини таъкидлаб, аввалги кўрсатувлари ички ишлар органларининг тезкор ходимлари томонидан зўрлик ишлатиш йўли билан олинганлигини айтган. Кейинчалик содир этилган мазкур жиноятга фуқаро Ю.нинг дахли йўқ эканлиги аниқланиб, терговчи томонидан иш тугатилган.⁴

Шу муносабат билан, тўлиқ ва тўғри кўрсатувлар олишга эришиш учун

---

⁴Камил Кызы Гузель О проблеме оценки достоверности показаний подозреваемого // Вестник ТГУПБП. 2017. №4.

гумонланувчига саволлар бериш керак, саволлар эса фақат гумон қилинувчи ўзига маълум ҳолатлар юзасидан эркин сўзлаб бергандан сўнг берилади. Саволларни муддатидан олдин бериш гумон қилинувчи томонидан кўрсатувларни эркин ва тўлиқ тақдим этилишига тўсқинлик қилиши мумкин. Эркин сўзлаб бериш қисмидан сўнг, берилган маълумотлар юзасидан аниқловчи, тўлдирувчи, эслатувчи, назорат қилувчи ёки бошқа турдаги саволларни бериш мумкин бўлади.

Шуни таъкидлаш керакки, кўрсатувлар жинойт ишидаги бошқа турдаги далилларда мавжуд фактик маълумотларга номувофиқлиги аниқланган ҳолларда ҳам ишончсиз деб тан олинади.

Айрим олимларнинг фикрига кўра, гумон қилинувчи мақомида бўлган шахсларнинг берган кўрсатувлари нисбатан ишончли ҳисобланади. Агар гумон қилинувчининг аввалги ва янги кўрсатувларида сезиларли қарама-қаршилиқлар, зиддиятлар аниқланадиган бўлса, унда бу ўзгариш сабабларини аниқлаш лозим. Кўрсатувларнинг ўзгариши сабабларини аниқлагандан кейингина аввалги ёки янги кўрсатувларнинг ишончилигини тўғри баҳолаш мумкин. Терговчилар ўртасида ўтказилган сўровлар шуни кўрсатдики, 40% қисми гумон қилинувчиларнинг кўрсатувлари алоҳида ҳолларда ўзгариб қолишини белгилашган, 35% қисми гумон қилинувчилар бирламчи кўрсатувларининг ўзгартиришларини тасдиқлашган, 25% қисми гумон қилинувчиларнинг кўрсатувларини ўзгартиришганлигини амалиётда учраганлигини тан олишган. Сўровда қатнашганларнинг 3%ининг фикрига кўра, гумон қилинувчилар амалда ўзларининг бироламчи кўрсатувларини доим ўзгартиришади. Шу билан бирга, 90% терговчилар гумон қилинувчининг биринчи сўроқда берган кўрсатувлари ҳаққоний бўлиб чиқишини тасдиқлашган.⁵

Амалиётда ҳам кўп ҳолларда шахс гумон қилинувчи сифатида сўроқ пайтида берган кўрсатувлар билан, айбланувчи сифатида сўроқ қилинганда ҳам

---

⁵ Камил кызы Гузель, О проблеме оценки достоверности показаний подозреваемого // Вестник ТГУПБП. 2017. №4

бир хил кўрсатувлар беради. Агар олдинги ва янги кўрсатувларда кичик тафовутлар мавжуд бўлса, бу аввалгисининг ишончсизлигини ва иккинчисининг объектив ҳақиқатга мос келишини айтиш мумкин дегани эмас. Шунинг учун, ўз табиатига кўра, турли даврларда олинган бирон маълумот ёки бошқа маълумотлар ҳам ишончлилиқ талабларига жавоб бериши мумкин. Шунингдек, аввал берилган кўрсатувларга янги кўрсатувлар билан қўшиш ёки аниқлаштириш истисно қилинмайди.

Далилларнинг манбасини текшириш сўроқ пайтида гумон қилинувчи томонидан тақдим этилган маълумотларнинг ишончлилиги талабларига мувофиқлигини баҳолашга имкон беради. Шунини таъкидлаш керакки, қонунда гумон қилинувчидан хабардорлик манбаи тўғрисида маълум қилиш талаб қилинмайди, бу ерда содир этилган жиноят юзасидан ҳолатларини аниқлаб берадиган маълумотлар ҳақида гап кетмоқда. Аммо айрим процессуалистларнинг фикрича, хабардорлик манбасининг ноаниқлиги процессуал оқибатларга олиб келади. Агар гумон қилинувчи муайян бир факт ҳақида гапирса ва у бундан қандай хабардор бўлганлигини кўрсатмаса, у далил сифатида текширилиши керак, аммо ҳеч қандай ҳолатда далил сифатида қабул қилмаслиги керак.⁶

Бундан ташқари, гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончлилигини текшириш ва баҳолаш пайтида унинг шахсий хусусиятларига, атроф-муҳитига, шериклари билан муносабатларига ва бошқаларга эътибор қаратиш лозим.

Гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончлилигини текшириш ва баҳолашнинг навбатдаги усули уларни жиноят иши материалларида мавжуд бўлган бошқа далиллар билан таққослаш ҳисобланади. Гумон қилинувчининг кўрсатувларида тергов ва суриштирув органлари томонидан аниқланган бўшлиқлар ва мантиқий қарама-қаршилиқлар, кўпинча, уларнинг ёлғонлигини кўрсатади.

Кўрсатувларни баҳолашнинг ушбу усули далилларда мавжуд бўлган

---

⁶ Соловьёв А.Б. Использование доказательств при допросе на предварительном следствии. - М., 2001. –Б.182-183.

маълумотларни таққослашда воқеалар етарлича тўлиқ ва батафсил акс эттирилганда самарали бўлади. Гумон қилинувчидан батафсил кўрсатувларни олингандан кейингина ва агар улар жиноят иши материалларидаги маълумотларга тўғри келса, бошқа далил манбаларининг келиб чиқиши ва ишончилигини текшириш мумкин.

Жиноят-процессуал қонунчилиги гумон қилинувчини сўроқ қилиш пайтида далиллардан фойдаланишни тақиқламайди, аксинча, имкон беради. Моҳиятан, гумон қилинувчига далилларни тақдим этиш орқали у берган маълумотларнинг ишончилигини текшириш ва баҳолаш мумкин. Терговчи ҳақиқатга эришиш мақсадида далилларни тўлиқ йиғиб ўтирмасдан, "йўл-йўлакай" алоҳида далилларни тақдим этиш имкониятига эга, сўроқ қилинувчининг ёлғон кўрсатув бериш учун психологик тайёр эмаслигидан, унинг ҳиссий ҳолатидан фойдаланиб, ёлғоннинг олдини олиши ёки уни етарлича ишончли бўлган янги тахминлар орқали фош қилиши мумкин.⁷

Ўзбекистон Республикаси жиноят-процессуал қонунчилиги бўйича гумон қилинувчининг исталган вақтда ҳимоячидан воз кечиш ҳоллари белгилаб қўйилган (ЖПК 52-модда). Аммо қонунчилик йўл очиб берган “қоида ҳимоячининг иштирокисиз гумон қилинувчидан кўрсатувлар олиш амалиёти жуда кенг тарқалган амалиётга (айниқса биринчи сўроқ пайтида) қаратилган бўлиб, бундай тарзда кўрсатувлар олиш учун мумкин бўлмаган чораларни қўллаш имкониятини очиб беради. Бу жиноятларни очишга ёрдам беради, лекин ўзига қарши гувоҳлик бермаслик конституциявий ҳуқуқига зиддир”.⁸

Бизнинг фикримизча, гумон қилинувчидан ҳаққоний кўрсатувлар олишда ҳимоячининг иштироки муҳим роль ўйнайди, ҳеч бўлмаганда сўроқ қилувчи сўроқ жараёнида ноқонуний ва ноинсоний усулларни қўллашдан тийилади.

Айни пайтда шуни тан олиш керакки, бундан чора давлат учун қимматга тушади. Жиноят ишини юритиш доимо адвокат томонидан профессионал

---

⁷ Камил кызы Гузель, О проблеме оценки достоверности показаний подозреваемого // Вестник ТГУПБП. 2017. №4

⁸ Лупинская П.А. Доказательства и доказывание в новом уголовном процессе // Российская юстиция. 2002. N 7. Б. 6

юримдик ёрдам кўрсатишнинг пуллиқ ҳаражатлари билан боғлиқ.⁹

Россия Федерацияси ЖПКнинг 75-моддаси 2-қисмида гумон қилинувчининг ҳимоячидан воз кечган ҳолда ёки ҳимоячисиз олинган кўрсатувлари судда тасдиғини топмаган тақдирда номақбул далил сифатида тан олиниши кўрсатилган.¹⁰

Шунингдек ЎЗР ЖПКнинг 95¹-моддасида¹¹ (Далилларнинг мақбул эмаслиги) ҳам, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 24.08.2018 йилдаги “Далиллар мақбуллигига оид жинойт-процессуал қонуни нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги 24-сонли Қарорида¹² ҳам назарда тутилмаган.

Бундан келиб чиқадики, мазкур икки ҳужжатга “гумон қилинувчининг ҳимоячидан воз кечган ҳолда ёки ҳимоячисиз олинган кўрсатувлари судда тасдиғини топмаган тақдирда мақбул далил эмас деб топилиши тўғрисида нормалар киритилиши мақсадга мувофиқ.

Шунга қарамай, гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончилигини текшириш ва улардаги қарама-қаршилиқларни аниқлаш ва бартараф этишнинг энг самарали усули бу жинойт ишида янги далил манбаларини олишдир. Бу бошқа тергов ҳаракатларини талаб қилади. Масалан, кўрсатувларни ҳодиса жойида текшириш, юзлаштириш, экспертиза тайинлаш ва ҳоказо.

Мисол учун, кўпинча амалиётда, йўл-транспорт ҳодисасини тергов қилишда терговчилар бир пайтда камида иккита ўзаро қарама-қарши версияларга дуч келишади, чунки ҳар бир ҳайдовчи бир хил ҳолатни ўз манфаатлари учун бошқача тарзда тақдим этади. Бундай вазиятда терговчи аксарият ҳолларда автотехника экспертизаси ҳулосасига таянади.¹³

⁹ Титовец В.И. Показания подозреваемого, обвиняемого, полученные в отсутствие защитника и не подтвержденные в суде: процессуальные, финансовые, организационные проблемы URL:<https://wiselawyer.ru/poleznoe/83213-pokazaniya-podozrevaemogo-obvinyаемого-poluchennye-otsutstvie-zashhitnika-podtverzhdennye>

¹⁰ Чекмарёва Г.И. Недопустимые доказательства в уголовном процессе: проблемы правоприменения <https://journals.tsutmb.ru/a8/upload/auto/7a/f5/temp.7af51a4f80ed56bf939a4ecd9e5cad61.pdf>

¹¹ <https://www.lex.uz/uz/docs/111460#253745>

¹² ЎЗР Олий суди Пленумининг “Далиллар мақбуллигига оид жинойт-процессуал қонуни нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги 24-сонли Қарори. <https://www.lex.uz/uz/docs/3895986#6077802>

¹³ Терегулова А. А. Пути получения показаний подозреваемого. Южно-Уральский государственный университет (филиал), г. Златоуст. // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Право. 2014. ВАР www.tadqiqotlar.uz

Гумон қилинувчининг кўрсатувлари юзасидан “муаммонинг илдици шундаки, биз қуйидагича хулосага келишими мумкин. Гумон қилинувчининг “икрорлик” кўрсатувлари айблов томон учун далиллардан бири ҳисобланади. Шахснинг жиноят содир қилишда икрорлигини олиб, тергов органи гумон қилинувчининг кўрсатувлари асосида янги далилларни шакллантирган ҳолда бошқа тергов ҳаракатларини ўтказди.¹⁴

Шундай қилиб, гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ишончилиги учун уларни тўғри баҳолаш ва текшириш орқали гумон қилинувчининг кўрсатувларининг объектив ҳақиқатга мувофиқлиги ҳақида гапириш мумкин. Айтилганларни умумлаштириб шуни таъкидлаш керакки, тактик жиҳатдан берилган савол бўйича гумон қилинувчининг кўрсатувларини изчил равишда қайд қилиб бориш тўғри бўлади. Терговчининг сўроқ қилинаётган гумон қилинувчи билан психологик алоқа ўрнатиши ҳам шунчалик муҳимки, гумон қилинувчини сўроқ қилишда олинган унинг биринчи кўрсатувлари "биринчи таассурот эффекти"ни ҳосил қилади. Гумон қилинувчидан кўрсатув олинаётганда унга тергов органларининг қонун доирасида иш кўришини, ҳар қандай ҳолатда ҳам айбланиш мақсади йўқлигини, қонун нафақат айбланиш ва жиноий жавобгарликка тортиш, балки бегуноҳ одамларни асоссиз шубҳалар ва айбловлардан, судланиб қолишдан ҳимоя қилиш вазифаси эканлиги тушунтирилиши керак. Ва фақат умумий ҳолда, процессуал нормалар ва тактик тавсияларга риоя қилган ҳолда, гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ҳаққонийлиги ёки сохталлиги тўғрисида самарали баҳолаш ва хулосалар чиқариш мумкин. Бироқ, жиноят процесси доктринасида кўрсатувларнинг ҳаққонийлигини "юзлаштириш, таниб олиш учун кўрсатиш, кўрсатувларни ҳодиса жойида текшириш тергов ҳаракатларини ўтказиш орқали текшириш мумкин, бу тергов ҳаракатларининг мақсадларидан келиб чиқади ва амалиёт билан тасдиқланади" деган фикр мавжуд.

Шундай қилиб, юқоридагиларни умумлаштирган ҳолда қуйидагича хулоса

---

¹⁴ Николаева Т.А. Показания подозреваемого, обвиняемого как источник доказательств при осуществлении уголовного преследования // Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской академии МВД России. 2020. № 3. С. 206–210.

қилиш мумкин:

- далилларнинг ишончилигини, хусусан, гумон қилинувчининг кўрсатувларининг ҳаққонийлигини аниқлаш қийин ишлар қаторига киради, чунки бу нафақат далилларни баҳолашнинг ҳуқуқий қоидаларига, мезонларга, балки муайян жиноят иши ҳолатларининг ҳақиқий шароитларига ҳамда сўроқ қилинувчининг шахсий хусусиятларига боғлиқ бўлади.

- ҳаққоний кўрсатувларни олиш учун комплекс ёндашув зарур бўлади. Текшириш механизмлари, усуллари ва йўлларинга оил билимларга эга бўлмасдан, шунингдек тактик сўроқ қилиш усулларидан моҳирона фойдаланмасдан гумон қилинувчидан ҳаққоний кўрсатувлар олиш мумкин эмас;

- гумон қилинувчининг кўрсатувларини баҳолаш – сўроқ қилувчи ходимнинг сўроқ ва бошқа тергов ҳаракатлари пайтида гумон қилинувчидан олинганг маълумотларнинг тўғрилигини ва уларнинг объектив жиҳатдан ҳақиқатга мувофиқлигини тасдиқлашга қаратилган фаолияти ҳисобланади.

– ЖПКнинг 47-моддасига 2-қисмини куйидаги таҳрирда шакллантириш:

Агар гумон қилинувчи кўрсатув беришга рози бўлган тақдирда, у берган кўрсатувлари жиноят иши юзасидан бошқа далилларни олишда фойдаланиши юзасидан огоҳлантирилиши керак. Ана шунда Миранда қоидасининг гумон қилинувчини сўроқ қилишда қўлланаётганлиги қонуний аксини топади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. ЎзР Олий суди Пленумининг “Далиллар мақбулликка оид жиноят-процессуал қонуни нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги 24-сонли Қарори.

2. Лазарева В.А. Показания в уголовном процессе: содержание или форма? Самарский национальный исследовательский университет имени академика С. П. Королева. 15.02 2021й. (<https://journals.vsu.ru>)

3. Использование показаний как доказательства (<https://pravoi63.ru>).

4. Сманов К.Д. Уголовно-процессуальное право Кыргызской Республики: учебник. - Бишкек, 2016.
5. Камил Кызы Гузель О проблеме оценки достоверности показаний подозреваемого // Вестник ТГУПБП. 2017. №4
6. Соловьёв А.Б. Использование доказательств при допросе на предварительном следствии. - М., 2001
7. Lupinskaya P.A. Доказательства и доказывание в новом уголовном процессе // Российская юстиция. 2002. N 7
8. Титовец В.И. Показания подозреваемого, обвиняемого, полученные в отсутствие защитника и не подтвержденные в суде: процессуальные, финансовые, организационные проблемы (<https://wiselawyer.ru>)
9. Чекмарёва Г.И. Недопустимые доказательства в уголовном процессе: проблемы правоприменения (<https://journals.tsutmb.ru>)
10. Терегулова А. А. Пути получения показаний подозреваемого. Южно-Уральский государственный университет (филиал), г. Златоуст. // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Право. 2014.
11. Николаева Т.А. Показания подозреваемого, обвиняемого как источник доказательств при осуществлении уголовного преследования // Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской академии МВД России. 2020. No 3.